

კორუფციის საკანონმდებლო მოწესრიგება

მზია ლეკვეიშვილი*

კორუფცია, როგორც ერთ-ერთი მძიმე დანაშაული, საკმაოდ ცნობილია. ნათელია, რომ კორუფციული დანაშაული არ შემოიფარგლება მხოლოდ და მხოლოდ იმ დანაშაულთა ჯგუფით, რომელიც მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის (შემდგომში „სსკ“) სამოხელეო და სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციის სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთათვის განკუთვნილ თავებში. სამწუხაროდ, მისი მოქმედების არეალი ძალიან ფართოა და ფაქტობრივად, ეკონომიკურ და სხვა დანაშაულთა საკმაოდ ვრცელ წრეს მოიცავს; და, რაც ნიშანდობლივია, ეს ჩამონათვალიც არ არის ამომწურავი.

ყველა საზოგადოებრივი სფეროს არსებითი გარდაქმნის პერიოდში, დემოკრატიული სამართლებრივი სახელმწიფოს მშენებლობისა და ცივილიზებული ეკონომიკის განვითარების პროცესში, სოციალური სამართლიანობის პრინციბიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების სწორ და გამართულ მუშაობას. საჯარო მოსამსახურეთა პასუხისმგებლობასა და მათ პატიოსან საქმიანობაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე არსებული ამოცანების გადაწყვეტა. კორუფციის საშიშროება იმითაც არის განპირობებული, რომ იგი საფრთხეს უქმნის დემოკრატიულ დაწესებულებათა სტაბილურობას, ამუხრუჭებს ეკონომიკური განვითარების პროცესს, ძირს უთხრის საზოგადოების მორალურ საფუძველს. ამასთან, იგი ხშირად დაკავშირებულია სხვა მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა ჩადენასთან.

კორუფციის გავრცელების საშიშროებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, შედეგებისდაგვარად, ზუსტად განისაზღვროს ეს ცნება. ჯერ კიდევ მაკიაველი მიუთითებდა, რომ კორუფცია გულისხმობს საჯარო შესაძლებლობის კერძო ინტერესით გამოყენებას.¹ ტერმინი „კორუფცია“ რომის

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორ-ემერიტუსი.

¹ <<http://www.newstatesman.com/books/2009/07/machiavelli-power-republican>>

სამართლიდან იღებს სათავეს. იგი ესმოდათ, როგორც ნგრევა, გაფუჭება, დაზიანება, მოსყიდვა და სხვ. შემდგომ ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელი ტერმინი, რომელიც გულისხმობდა რამდენიმე პირის ისეთ საქმიანობას, რომლის მიზანს სასამართლო პროცესის ნორმალური წარმართვისათვის ხელის შეშლა წარმოადგენდა. შემდგომ ამ ტერმინს უფრო ვიწრო მნიშვნელობა მიეცა და განიმარტებოდა, როგორც სამსახურებრივი საქმიანობისას პირის მოსყიდვა.

ყველა სხვა რთული სოციალური მოვლენის მსგავსად, კორუფციასაც არა აქვს ყველასათვის მისაღები და ერთნაირი განსაზღვრება, რაც განპირობებულია მისადმი მრავალფეროვანი მიდგომით. კორუფციის იურიდიული ცნების ფორმულირების სირთულის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზეზი ისაა, რომ იგი, ფართო გაგებით, სოციალური მოვლენაა და ფაქტობრივად, რთულ სოციალურ-ფილოსოფიურ და კრიმინალურ მოვლენას წარმოადგენს. ამიტომაცაა, რომ მან მეცნიერებაში სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაცია მიიღო. მისი ყოვლისმომცველი განსაზღვრება შეუძლებელია.

დღეს კორუფცია უკვე არა ლოკალური, არამედ ტრანსნაციონალური მოვლენაა. იგი დაღს ასვამს მსოფლიოს ყველა ქვეყნის საზოგადოებისა და ეკონომიკის განვითარებას. კორუფცია საშიშია იმიტომაც, რომ მისი ჩადენის მექანიზმსა და გამოვლენას ლატენტური ხასიათი აქვს. მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში კორუფციის კვლევამ დამოუკიდებელი სამეცნიერო მიმართულების ხასიათი მიიღო. იგი აღიარებულია როგორც საერთაშორისო მნიშვნელობის სოციალური მოვლენა.²

ადრე, ტრადიციულად, კორუფციის ცნება საზოგადოებრივ ურთიერთობათა საკმაოდ ვიწრო სფეროთი შემოიფარგლებოდა და სახელმწიფო სამსახურში მყოფ თანამდებობის პირთა მართლსაწინააღდეგო საქმიანობას გულისხმობდა. გაეროს დოკუმენტებში, რომლებიც კორუფციის წინააღმდეგ საერთაშორისო ბრძოლას ეძღვნება, კორუფცია განიმარტება, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ბოროტად გამოყენება საზოგადოებისა და

² Костылева Г.В., Милованова М.М., Должностные Преступления Коррупционной Направленности, Журнал Проблемы Местного Самоуправления, № 48, 2012, 3.

სახელმწიფოს ინტერესის წინააღმდეგ, პირადი სარგებლის მისაღებად.³ ნათელია, რომ ცნება ცდება სამოხელეო დანაშაულის ფარგლებს. მას შეიძლება მივაკუთვნოთ ნეპოტიზმი (მფარველობა პირადი კავშირების საფუძველზე), პროტექციონიზმი, ლობიზმი, პოლიტიკური სტრუქტურებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების უკანონო მხარდაჭერა და ფინანსირება.

აღსანიშნავია, რომ 2012 წლის 9 მაისს ევროპის საბჭოს ანტიკორუფციულმა ჯგუფმა თავის წევრ ქვეყნებს განუმარტა, რომ კერძო სექტორში არსებული მექრთამეობა კორუფციის ფორმას წარმოადგენს. მან აღნიშნა, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში იგი არ მიიჩნევა სისხლის სამართლის დანაშაულად, ხოლო სადაც დანაშაულადაა აღიარებული, სანქციები ძალიან დაბალია. იგივეა ხაზგასმული ანტიკორუფციული სტრატეგიის ძირითად საშუალებებში.⁴

საგულისხმოა, რომ სსკ-ში, სადაც ეკონომიკურ დანაშაულთა კარში ცალკე მუხლად არის ჩამოყალიბებული კომერციული მოსყიდვა⁵, მართლაც, მექრთამეობასთან შედარებით, აშკარად დაბალი სანქციებია. მაგალითად, დამამძიმებელ გარემოებებში ქრთამის არაერთგზის აღებისათვის ან გამოძალვისათვის 11-დან 15 წლამდე თავისუფლების აღკვეთაა გათვალისწინებული, როდესაც იმავე ქმედების ჩადენისათვის, კომერციული მოსყიდვის დროს, დამნაშავე ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით მხოლოდ ოთხიდან ექვს წლამდე, ან 3 წლამდე ვადით თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით.

ბევრ ქვეყანაში არსებობს ტენდენცია, კორუფციის ერთ სახეს უფრო სერიოზულად მოეკიდონ, ვიდრე სხვა სახეებს. მაგალითად, საზოგადოებრივ სექტორში პასიური მექრთამეობის სანქციები, აქტიურთან შედარებით, ხშირად უფრო მკაცრია. ამავე დროს, რამდენიმე ქვეყანაში კორუფციული დარღვევის სამართლებრივი დევნის შემთხვევები იშვიათია. საქართველოს კანონმდებლობითაც საზოგადოებრივ სექტორში სანქციები კორუფციული მოსყიდვისათვის საკმაოდ დაბალია. მაგალითად, სსკ-ის 203-ე მუხლში, რომელიც პროფესიული სპორტული შეჯიბრების მონაწილის, მსაჯის,

³ Босхолов С.С., Борьба с Коррупцией: Мифы и Реальность, Надежды и Перспективы, Криминологический Журнал, №2, 2010, 53.

⁴ Saryazdi A.H., Basic Preconditions of Anti-Corruption Strategies, 2007, 17.

⁵ იხ., საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 221-ე მუხლი.

მწვრთნელის, გუნდის ხელმძღვანელის ან ორგანიზაციის, ანდა კომერციულ-სანახაობითი კონკურსის ორგანიზატორის ან ჟიურის წევრის მოსყიდვა შეჯიბრების ან კონკურსის შედეგზე გავლენის მოხდენის მიზნით, თუ იგი ჩადენილია არაერთგზის, ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით სამ წლამდე ვადით ან თავისუფლების აღკვეთით ორიდან ხუთ წლამდე ვადით, ხოლო თუ ეს ქმედება ჩადენილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ოთხიდან ექვს წლამდე.

მით უმეტეს, გაუმართლებელია, რომ პროფესიული სპორტული შეჯიბრის მონაწილის მიერ უკანონოდ ფულის, ფასიანი ქაღალდის ან სხვა ქონების მიღება, ანდა ქონებრივი მომსახურებით სარგებლობა შეჯიბრების ან კონკურსის შედეგზე გავლენის მოხდენის მიზნით, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ორ წლამდე ვადით, ან თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით სამ წლამდე ვადით. რაც შეეხება იმავე ქმედების ჩადენას მსაჯის, მწვრთნელის, გუნდის ხელმძღვანელის ან ორგანიზაციის, ანდა კომერციულ-სანახაობითი კონკურსის ორგანიზატორის ან ჟიურის წევრის მიერ, ისჯება ჯარიმით, თანამდებობის ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით სამ წლამდე ვადით ან ერთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.

მაგალითად ასევე შეიძლება მოვიყვანოთ სსკ-ის 372-ე მუხლი, რომლითაც დადგენილია სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა მოწმეზე, დაზარალებულზე, ექსპერტზე ან თარჯიმანზე ზემოქმედებისათვის, რაც, შესაძლოა, გამოიხატოს მათ მოსყიდვაში, რისთვისაც მომსყიდველი ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით სამიდან ექვს წლამდე. მოყვანილი მაგალითიც საკმარისია იმისათვის, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით ევროპის საბჭოს ანტიკორუფციული ჯგუფის პოზიცია აბსოლუტურად გამართლებულად მივიჩნიოთ.

მნიშვნელოვანია, რომ კორუფციის წინააღმდეგ ევროსაბჭოს სახელმწიფოთა ჯგუფმა 2012 წელს კორუფციის თავიდან აცილების ახალი სფეროს კვლევა დაიწყო, სახელდობრ, პარლამენტარებთან, მოსამართლეებთან და პროკურორებთან მიმართებით. ამ მხრივ პირველები ესტონეთი, ლატვია, პოლონეთი, სლოვენია და გაერთიანებული სამეფო არიან. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ევროპის საბჭოს ანტიკორუფციული ჯგუფის მოწოდება წევრი სახელმწიფოებისადმი (2012 წლის 9 მაისი), წლიურ ანგარიშში ჩამოაყალიბონ გამჭვირვალე საარჩევნო სისტემა პარტიების

დაფინანსებისათვის. იგი ითვალისწინებს სახელმწიფოების მიერ მარეგულირებელი მცდელობის ზრდას და მიუთითებს რიგ ნაკლოვანებებზე. კერძოდ, პარტიების ისეთი შემოსავლის წყაროს გამჭვირვალობა, როგორცაა შემოწინულობა, საწევრო გადასახადი, სესხი ან დაფინანსება, კანონმდებლის მიერ ხშირად უგულებელყოფილია. ზოგიერთ ქვეყანაში კანონმდებლობა არ მოიცავს ადგილობრივ პარტიულ ორგანოებსა და საარჩევნო კამპანიაში ჩართულ სხვა პირებს. ასევე, ხშირად გამოქვეყნებული ფინანსური ინფორმაცია არ არის დროული და ადვილად ხელმისაწვდომი.⁶

ეს შენიშვნა საქართველოს კანონმდებლის მიერ ნაწილობრივ გათვალისწინებულია. სსკ-ის 164¹-ე მუხლი, რომელიც აწესრიგებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას ამომრჩევლის მოსყიდვისათვის, უფრო დაიხვეწა. მუხლში მითითებულია, რომ საარჩევნო მიზნით, პირდაპირ ან არაპირდაპირ, ფულის, ფასიანი ქაღალდის (მათ შორის, ფინანსური ინსტრუმენტის), სხვა ქონების, ქონებრივი უფლების, მომსახურების ან სხვა რაიმე უპირატესობის შეთავაზება, დაპირება, გადაცემა, გაწევა, ან წინასწარი შეცნობით ასეთის მიღება, ანდა კანონით დადგენილი შეზღუდვებისათვის თავის არიდების მიზნით მოჩვენებითი, თვალთმაქცური ან სხვა გარიგების დადება ისევეა, სამ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით. კოდექსის ეს ბლანკეტური ნორმა კიდევ ერთხელ ნათელყოფს კორუფციის სხვადასხვა სახისათვის ევროსაბჭოს პოზიციას – სანქციების სისუსტეს, შეზღუდულ მასშტაბს ან, საერთოდ, მათ გამოუყენებლობას. ზემოაღნიშნული მუხლით პასუხისმგებლობა აქტიური და პასიური კორუფციისათვის გათანაბრებულია. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს ნოვაცია არ შეიძლება მარტო ერთ დანაშაულს ეხებოდეს. ჩანს, რომ საჭიროა კორუფციის სუბიექტთა დანაშაულებრივი ქმედების უფრო ღრმა შესწავლა და ამის საფუძველზე სათანადო დასკვნის გამოტანა. მიზანშეწონილი არ უნდა იყოს კორუფციის აქტიური და პასიური სუბიექტების პასუხისმგებლობის საკითხის სისხლის სამართლის სხვადასხვა მუხლში სხვადასხვაგვარად გადწევა.

ევროსაბჭომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ სახელმწიფოთა დიდი ნაწილი ვერ ახერხებს, იქონიოს რეალურად დამოუკიდებელი ზედამხედველი ორგანო; რიგ ქვეყნებში ასეთი უწყება საერთოდ არ არსებობს, ან შეზღუდუ-

⁶ იხ., <http://www.coe.int/t/dgap/tbilisi/news/2012_11_05_ge.asp>.

ლი ფუნქციები აქვს. ევროსაბჭო მიიჩნევს, რომ ქვეყნის ხელისუფლებამ უნდა გამოიყენოს პოლიტიკური ნება და შესაბამისი რესურსები, რათა კორუფცია ეფექტურად აიცილოს და აღმოფხვრას.⁷

ევროსაბჭოს კორუფციის დისციპლინათმორისმა ჯგუფმა კორუფციის ცნებას უფრო ფართო განმარტება მიანიჭა: კორუფცია არის მექრთამეობა და სხვა ისეთი ქმედება, რომელსაც ახორციელებს სახელმწიფო ან კერძო სექტორში დასაქმებული პირი, როდესაც თავისი საქმიანობით არღვევს მინიჭებულ სტატუსს თავისთვის ან სხვისთვის უკანონო გამორჩენის მიზნით. მსგავს იდეას მოიცავს გაეროს სამდივნოს მიერ მომზადებული სახელმძღვანელო აქტიც, რომელიც სხვადასხვა ქვეყანაში არსებული გამოცდილების შესწავლის საფუძველზეა შედგენილი. ამ აქტით კორუფციად, ასევე, მიიჩნევა თანამდებობის პირის მიერ სახელმწიფო საკუთრების ქურდობა, გატაცება და მითვისება; საზოგადოებრივი მოვალეობისა და პირადი გამორჩენის ინტერესთა კონფლიქტი. ნიშანდობლივია, რომ ყველა საერთაშორისო აქტში ხაზგასმულია, – კორუფციის ცნების განსაზღვრა ნაციონალური სამართლის მიხედვით უნდა მოხდეს.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის მიხედვით, უნდა დავასკვნათ, რომ სისხლის სამართალში კორუფცია არ შეიძლება ჩაითვალოს დანაშაულის დამოუკიდებელ შემადგენლობად. იგი კრებითი ცნებაა, რომელიც დანაშაულებრივ ქმედებათა ერთობლიობას მოიცავს.⁸ აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავეთანხმოთ კორუფციის ერთ-ერთ განსაზღვრებას, რომელიც მას სოციალურ-სამართლებრივ სისტემურ მოვლენად მიიჩნევს და გამოიხატება მოხელის ან სხვა პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობით განსაზღვრული კომპეტენციის გამოყენებით თავისთვის ან სხვისთვის უკანონო სარგებლის მიღებით.

კორუფციული დანაშაულის პრობლემის ფართო წრიდან გამომდინარე, უპირველეს ყოვლისა, მიზანშეწონილია, განვიხილოთ საქართველოს კანონმდებლობით მოწესრიგებული სამოხელეო დანაშაული. იგი ხელყოფს სახელმწიფო აპარატის ნორმალურ საქმიანობას, მის პრესტიჟსა და ავტორიტეტს; ჩადენილია, როგორც წესი, სახელმწიფო მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებითა და საჯარო სამსახურის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ. ამასთან, სახელმწიფო აპარატის

⁷ იქვე.

⁸ Bacio-Terracino J., Corruption as a Violation of Human Rights, January 2008, 6-7.

ცნების ქვეშ სახელმწიფოს მთელი მექანიზმი იგულისხმება, რომელიც როგორც სახელმწიფო ხელისუფლებას, ისე მმართველობის ორგანოებსაც მოიცავს. კორუფციული დანაშაული ზიანს აყენებს ან საფრთხეს უქმნის კონკრეტული პიროვნების უფლებებს, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერ ინტერესებს.

„საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ კანონში, რომელიც მიღებულია 1997 წელს და დღესაც მოქმედებს ცვლილებებითა და დამატებებით, კორუფცია საჯარო სამსახურში განმარტებულია, როგორც თანამდებობის პირის მიერ თანამდებობის ან მასთან დაკავშირებული შესაძლებლობის გამოყენება კანონით აკრძალული ქონებრივი ან სხვა სიკეთის მიღების მიზნით, აგრეთვე მისთვის ამ სიკეთის გადაცემა ან მის მიღებასა და დაკანონებაში ხელის შეწყობა. რაც შეეხება მეორე ნორმატიულ აქტს, რომელიც კორუფციას განმარტავს, ეწოდება „საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული პროგრამის ძირითადი მიმართულება“. მასში კორუფცია განსაზღვრულია როგორც საჯარო ხელისუფლების ბოროტად გამოყენება პირადი ან ჯგუფური გამორჩენის მიზნით. ამ დოკუმენტში ასევე აღნიშნულია, რომ მისი ტიპური გამოვლინება მექრთამეობა, საჯარო საკუთრების არადანიშნულებისამებრ გამოყენება კერძო ინტერესისთვის, ინტერესთა კონფლიქტი და სხვ.

ნიშანდობლივია, რომ პროგრამა ზღვარს ავლებს ელიტურ და მასობრივ კორუფციას შორის. მასობრივი კორუფცია ძირითადად მოიცავს მოქალაქეთა ყოველდღიურ ურთიერთობას ხელისუფლების წარმომადგენლებთან, მაგალითად, საგადასახადო, მარეგისტრირებელ და სხვა სახელმწიფო სტრუქტურებთან. იგი გულისხმობს საშუალო და დაბალი რანგის მოხელეების მიერ მატერიალური რესურსების უშუალო გამოძალვას მოსახლეობისაგან. ელიტური კორუფცია კი არსებობს ხელისუფლების მაღალ ეშელონებში. ჩვეულებრივ, ის დაკავშირებულია განსაკუთრებით დიდი ოდენობით თანხებისა თუ მატერიალური სიკეთის მითვისებასთან.

საჯარო სამსახური არის საქმიანობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის სახაზინო (საბიუჯეტო) დაწესებულებაში – საჯარო ხელისუფლების ორგანოებში. სახელმწიფო თანამდებობა ეს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს სტრუქტურული ერთეულია, რომელიც განსაზღვრავს საჯარო სამსახურის სისტემაში მოქალაქის ადგილსა და სოციალურ-შრომით როლს, მის უფლებებსა და მასზე დაკისრებულ მო-

ვალეობებს. სახელმწიფო თანამდებობაზე საქმიანობად მიიჩნევა შრომითი ურთიერთობა არჩევით ან დანიშნებით თანამდებობაზე იმ დაწესებულებაში, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ ან სასამართლო ხელისუფლებას, სახელმწიფო ზედამხედველობასა და კონტროლს, ასევე სახელმწიფო თავდაცვას. სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობა კი საქართველოს კონსტიტუციით, ასევე ავტონომიური რესპუბლიკების კონსტიტუციებითაა გათვალისწინებული, ის პოლიტიკურია და არჩევის ან დანიშვნის წესიც კონსტიტუციით განისაზღვრება.

უნდა აღინიშნოს, რომ კორუფციული დანაშაულის საქმეებზე სასამართლო პრაქტიკის სწორი რეგულირებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა კორუფციული დანაშაულის ჩამდენის ცნების ზუსტ საკანონმდებლო განსაზღვრას ენიჭება, რაც, სამწუხაროდ, ქართულ კანონმდებლობაში დახვეწილი არ არის, სხვადასხვა ნორმატიულ აქტშია გაბნეული და ზშირ შემთხვევაში საკმაოდ ზოგადია.

„საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონში განსაზღვრულია მოხელის ცნება, რომელიც, როგორც ითქვა, ძალიან ზოგადია, სახელდობრ, მასში კვითხულობთ, რომ მოხელედ ჩაითვლება პირი, რომელიც დაინიშნება ან აირჩევა სახაზინო დაწესებულების სამშტატო თანამდებობაზე. მოხელები იყოფიან სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლებად. კომპეტენციის განვრცობისა და უფლებამოსილების დონის მიხედვით საჯარო სამსახურში თანამდებობები იყოფა რანგებად. სახელმწიფო მოხელის ფუნქცია შეიძლება სახელმწიფო ხელისუფლების სამივე შტოს წარმომადგენელმა შეასრულოს. ამ დებულების მიხედვით, აღნიშნული კატეგორიის პირთა კორუფციული დანაშაულის ჩამდენად ცნობა მართებულია.

საკანონმდებლო ხელისუფლების წარმომადგენლები არიან საქართველოს პარლამენტის, ასევე აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები. აღმასრულებელი ხელისუფლების სფეროში მოხელეთა რანგში ერთიანდებიან: საქართველოს პრეზიდენტი, პრემიერმინისტრი, საქართველოს მთავრობის წევრი, ავტონომიური რესპუბლიკების სამთავრობო დაწესებულების ხელმძღვანელი, ადგილობრივი მაკონტროლებელი ორგანოების მოხელები. სასამართლო ხელისუფლების მოხელებს წარმოადგენენ საკონსტიტუციო სასამართლოსა და ყველა რანგის საერთო სასამართლოების მოსამართლეები. ამრიგად, ხელისუ-

ფლების წარმომადგენელ მოხელეთა განსაკუთრებულ კატეგორიას ეკუთვნის ის პირი, რომელსაც აქვს საჯარო უფლებამოსილება. მისი მოთხოვნის შესრულება ყველა მოქალაქისათვის სავალდებულოა, განურჩევლად იმისა, ექვემდებარებიან თუ არა ამ უწყებას. ხელისუფლების წარმომადგენლებს აქვთ უფლებამოსილება, განახორციელონ ისეთი ქმედება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს სამართლებრივი შედეგები იმ მოქალაქეების მიმართაც, რომლებიც მათ უწყებრივად არ ექვემდებარებიან. ამ შემთხვევაში, ისინი გამოდიან სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს სახელით და აქვთ ძალაუფლება პირთა განუსაზღვრელი წრის მიმართ.

შესაძლოა, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლის ფუნქცია სპეციალური უფლებამოსილების საფუძველზე შეასრულონ სხვა ისეთმა პირებმაც, რომლებიც მოქმედებენ როგორც სახელმწიფო მოხელესთან გათანაბრებული პირები. სახელმწიფო მოხელეთა რიცხვს მიეკუთვნებიან ის პირები, რომლებიც ახორციელებენ კადრების შერჩევას, სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოებში ხელმძღვანელობენ მუშაკთა შრომის ორგანიზაციას, შეიარაღებულ ძალებსა და სხვა ორგანოებში ზედამხედველობას ახორციელებენ შრომის დისციპლინაზე. ასეთები შეიძლება იყვნენ ორგანიზაცია-დაწესებულების ხელმძღვანელები, მათი მოადგიეები, დეპარტამენტის უფროსები და სხვ. მართალია, იურიდიულ ლიტერატურაში აზრთა სხვადასხვაობაა, მაგრამ გაბატონებულია აზრი, რომ მედიცინის მუშაკები, პედაგოგები, ადვოკატები, რომლებიც ახორციელებენ თავიანთ პროფესიულ საქმიანობას მოხელეებად არ მიიჩნევიან.

ჩვენ კანონმდებლობით სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის ასაკი განსხვავებულია. სახელმწიფო მოხელედ მიიჩნევა საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ კი – პირი 18 წლის ასაკიდან.

მოხელესთან გათანაბრებული პირის ცნება, რომელიც სსკ-ში გვხვდება, უფრო არაზუსტია და ამიტომ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ბუნდოვანია. თეორიულად, შესაძლოა, დავუშვათ და გამართლებულიც იყოს მოხელესთან გათანაბრებულ პირად იმის აღიარება, ვინც სპეციალური უფლებამოსილების საფუძველზე ახორციელებს ერთჯერად ან მოკლევადიან უფლებამოსილებას, მაგრამ ეს სამართლებრივ საფუძველზე უნდა მოხდეს. მხოლოდ მოხელის ფუნქციის ფაქტობრივი შესრულება, სათანადო

იურიდიული გაფორმების გარეშე, დამნაშავეის ქმედების კორუფციულ დანაშაულად აღიარების კვალიფიკაციას გამოიციხავს.

2008 წლამდე მოხელესთან გათანაბრებული პირის ცნება სასამართლო პრაქტიკაში ბევრ გაუგებრობას იწვევდა, რის შედეგადაც ხდებოდა დანაშაულის სუბიექტის არასწორი განსაზღვრა. 2008 წელს სსკ-ში შეტანილი ცვლილებებითა და დამატებებით გაფართოვდა სამოხელეო დანაშაულის ჩამდენთა წრე. როგორც აღინიშნა, ამ ცვლილებამდე „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონი ის ძირითადი საკანონმდებლო ბაზა იყო, რომლითაც სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი განიმარტებოდა. ბოლოდროინდელმა ცვლილებამ, 332-ე მუხლის შენიშვნის სახით, რომელიც ასევე ეფუძნება საქართველოს ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსს, განმარტა, რომ 1. ამ თავით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტები ასევე არიან საჯარო სამართლის იურიდიული პირების (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური გაერთიანებისა) ის თანამშრომლები, რომლებიც საჯარო სამართლებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებენ; საქართველოს პარლამენტის დროებითი კომისიის წევრები და თანამშრომლები, საარჩევნო სუბიექტები (მხოლოდ სსკ-ის 338-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მიზნებისათვის), არბიტრაჟის წევრები, კერძო აღმასრულებლები, აგრეთვე ნებისმიერი სხვა პირი, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე ახორციელებს საჯარო სამართლებრივ უფლებამოსილებას. 2. მოხელესთან გათანაბრებული პირი ასევე გულისხმობს უცხო ქვეყნის სახელმწიფო თანამდებობის პირს (მათ შორის საკანონმდებლო ან/და ადმინისტრაციული უფლებამოსილების განმახორციელებელი სახელმწიფო ორგანოს წევრს), აგრეთვე ნებისმიერ პირს, რომელიც ასრულებს რაიმე საჯარო ფუნქციას სხვა სახელმწიფოსთვის, საერთაშორისო ორგანიზაციის ან ორგანოს თანამდებობის პირს, ან ხელშეკრულების საფუძველზე დაქირავებულ თანამშრომელს, ასევე ნებისმიერ მივლინებულ ან არამივლინებულ პირს, რომელიც ასრულებს თანამდებობის პირის ან თანამშრომლის ფუნქციების შესაბამის ფუნქციებს, უცხო ქვეყნის არბიტრაჟის წევრებსა და ნაფიც მსაჯულებს, რომლებიც ასრულებენ თავიანთ ფუნქციებს უცხო ქვეყნის კანონმდებლობის საფუძველზე, საერთაშორისო საპარლამენტო კრების წევრს, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წარმომადგენელს, საერთაშორისო სასამართლოს ან სასამართლო ორგანოს მოსამართლესა და თანამდებობის პირს. აღნიშნული შენიშვნით შეგვიძლია და-

ვასკვნათ, რომ საჯარო ინტერესი შეიძლება ხელყოს არა მარტო სახელმწიფო მოხელემ, არამედ მასთან გათანაბრებული პირის სახით საჯარო უფლებამოსილების განმახორციელებელმა სხვა პირმაც.

რა იგულისხმება საჯარო უფლებამოსილების განხორციელებაში, უნდა გავარკვიოთ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მეშვეობით. ადმინისტრაციული ორგანოს ლეგალური დეფინიციის საფუძველზე მისი ფუნქციური გაგება აერთიანებს როგორც ადმინისტრაციულ ორგანოებს, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი გაგებით, ასევე იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, რომლებიც სახელმწიფო ორგანოთა სისტემის სუბიექტები არ არიან, მაგრამ კანონმდებლობის საფუძველზე საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებენ და მის ჩარჩოებში ადმინისტრაციულ აქტებს გამოსცემენ. „მინიჭებული საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილების მქონე დაწესებულებები“ (კერძო პირები) სახელმწიფო მმართველობის ორგანოთა სტრუქტურის შემადგენელი ნაწილები არ არიან, მაგრამ საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებენ. ასეთ პირთა საქმიანობა, კანონით განსაზღვრულ და სახელმწიფოს მიერ აღიარებულ შემთხვევებში, ადმინისტრაციული დაწესებულების მიერ ჩადენილი ქმედების ტოლფასად მიიჩნევა და ადმინისტრაციული კანონმდებლობის მიხედვით, ისინი ადმინისტრაციულ ორგანოს წარმოადგენენ.

კერძო სამართლის მთელ რიგ სუბიექტებზე სახელმწიფოსაგან დელეგირებულია საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილება. მაგალითად, ავტოტექდათვალიერების ცენტრები და სხვ. შპს „საქართველოს რკინიგზა“ კერძო სამართლის იურიდიული პირია, მაგრამ როცა ის ადგენს ტარიფებს, სანიტარული ზედამხედველობის წესსა და ა.შ., საჯარო უფლებამოსილებას ახორციელებს.

აღსანიშნავია, რომ ზემოაღნიშნულ პირთა წრეს აზუსტებს კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ 1999 წლის ევროპული კონვენცია. 2006 წელს ამ კონვენციას საქართველოც მიუერთდა და მისი დებულებები ჩვენი ქვეყნისთვისაც სავალდებულო გახდა. კონვენციაში ხაზგასმულია, რომ სახელმწიფო თანამდებობის პირი შესაბამისი ქვეყნის ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით უნდა განიმარტოს, ამასთანავე, მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს მის განსაზღვრებას სისხლის სამართალში. თუ კორუფციულ სამართალდარღვევაში სხვა სახელმწიფოს თანამდებობის პირი მონაწილეობს, მისი, როგორც ოფიციალური სახელმწიფო თანამდებობის პი-

რის, სტატუსი სისხლისსამართლებრივი დევნის განმასხვრციელებელი სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით უნდა განმარტოს. თანამდებობის პირთა ეს კატეგორია, უპირველეს ყოვლისა, მოიცავს პარლამენტისა და ადგილობრივი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრებს (ამა თუ იმ ქვეყნის სახელმწიფო ასამბლეის წევრებს), ადმინისტრაციული უფლებამოსილების განმასხვრციელებელი სახელმწიფო ორგანოს წევრებს, რომელიც მოიცავს აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოების თანამდებობის პირებს, მათ შორის მინისტრებს, მერებსა და სხვ. კონვენციით, სახელმწიფო თანამდებობის პირის ცნება, ასევე, გულისხმობს არჩეულ ან დანიშნულ მოსამართლეებს, მათ შორის, პროკურორებს.

კონვენციაში პასიური კორუფციის ჩამდენთა შორის უცხო ქვეყნის თანამდებობის პირების ჩართვა კორუფციის პრობლემის წინაშე ევროპულ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სოლიდარობის დემონსტრირებაა. ეკონომიკური და ფინანსური სტრუქტურების გლობალიზაციის, ასევე შიდა ბაზრების მსოფლიო ბაზარში ინტეგრაციის პირობებში, კაპიტალისა და ინვესტიციების მოძრაობის შესახებ ერთ ქვეყანაში მიღებული გადაწყვეტილება გავლენას ახდენს სხვა ქვეყნების მდგომარეობაზე, ხელყოფს კონკურენციის სამართლიანობისა და გამჭვირვალობის წესებს. ამიტომაც, სადაც არ უნდა ჰქონდეს ადგილი კორუფციას, ის ხელყოფს სახელმწიფოთა თანამეგობრობის საერთო ინტერესებს.

კონვენციის მიხედვით, საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამდებობის პირი მოიცავს სუბიექტთა ორ კატეგორიას. პირველი: თანამდებობის პირს ან ხელშეკრულების საფუძველზე დაქირავებულ თანამშრომელს, რომელსაც პერსონალის შესახებ წესისა და დებულების თანახმად, მუდმივად ან დროებით, ამ ორგანიზაციაში მუშაობის ხანგრძლივობის მიუხედავად, აქვს თანამდებობის პირის იდენტური მოვალეობანი და პასუხისმგებლობა მისი კონტრაქტის პირობების თანახმად; მეორე: ამ ორგანიზაციაში მივლინებულ პირს, რომელიც ასრულებს ამ თანამდებობის პირის ან თანამშრომლის ფუნქციების შესაბამის ფუნქციებს (სამწუხაროდ, კონვენციაში ასეთი თანამშრომლის ფუნქცია განმარტებული არ არის). ესენი არიან მთავრობის ანდა რომელიმე სახელმწიფო ან კერძო ორგანოს მიერ საერთაშორისო ორგანიზაციაში მივლინებული (წარგზავნილი) თანამშრომლები, რომლებიც

მოწოდებულნი არიან, განახორციელონ თანამდებობის პირის ან ხელშეკრულებით მომუშავე თანამშრომლის ეკვივალენტური ფუნქციები.

კონვენცია მხოლოდ იმ საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამდებობის პირთა ქმედების კრიმინალიზაციით შემოიფარგლება, რომლის წევრებიც არიან ხელმოწერილი სახელმწიფოები. აქ საუბარია სახელმწიფო, საერთაშორისო ან ზენაციონალურ ორგანიზაციებზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს ორგანიზაციები უნდა შეიქმნას მთავრობის და არა კერძო პირების ან ორგანიზაციების მიერ. იგი არ მოიცავს საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებს. თუმცა ისინი შეიძლება აქტიური კორუფციის ან კერძო სექტორში პასიური კორუფციის სუბიექტები იყვნენ.

კონვენციის საფუძველზე (რაც ასახულია ქართულ კანონმდებლობაში) კორუფციის სუბიექტები არიან, როგორც ზემოთ ითქვა, საერთაშორისო სასამართლოს ან სასამართლო ორგანოს მოსამართლე და თანამდებობის პირი (მ. 11). ამ პირთა წრე მოიცავს არა მარტო საერთაშორისო სასამართლოს მოსამართლეებს (მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო), არამედ სხვა ოფიციალურ პირებსაც – პროკურორებს, სასამართლოს კანცელარიის თანამშრომლებს, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რეგლამენტით განსაზღვრულ თანამდებობის პირებს. როდესაც საქართველოში რომის სტატუტის რატიფიკაცია მოხდა, სსკ-ში აღინიშნა, რომ სამოხელეო დანაშაულის ნორმები ვრცელდება იმ პირებზეც, რომლებიც სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წარმომადგენლები არიან.

ამრიგად, კორუფციული დანაშაულის ჩამდენი, ძირითადად, არის მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. სხვა პირი ამ დანაშაულში მხოლოდ თანამონაწილეა და გამოდის ორგანიზატორის, წამქეზებლის ან დამხმარის როლში.

აქ ისიც უნდა შევნიშნოთ, რომ მას შემდეგ, რაც საქართველოს კანონმდებლობით შემოიღეს ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი, სსკ-ის 332-ე მუხლის (სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება) შენიშვნას დაემატა დებულება, რომლის თანახმადაც, ნაფიცი მსაჯულები (ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატები), რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე ახორციელებენ შესაბამის უფლებამოსილებას, მოხელეებად მოიაზრებიან.

სასამართლო პრაქტიკაში კორუფციული დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დანაშაულის იმ სუბიექტის განსაზღვრა, რომელიც საქმიანობს კომერციულ და სხვა კერძო ორგანიზაციებში. როგორც წესი, თუ ეს ორგანიზაციები წარმოადგენენ კერძო სამართლის სუბიექტებს, აქ ქმედების დაკვალიფიცირება არ არის რთული. სსკ-ში ეკონომიკურ დანაშაულთა კარში არსებობს სპეციალური მუხლი, რომელიც აწესრიგებს პირთა პასუხისმგებლობას უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიღების შემთხვევაში. კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე პირი აღჭურვილია ხელმძღვანელობითი, წარმომადგენლობითი ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილებით და იგი პასუხს აგებს დანაშაულისათვის, რომელიც სსკ-ში კომერციული მოსყიდვის სახელითაა ცნობილი. ეს მუხლი, იურიდიული ტექნიკის თვალსაზრისით, ქრთამის აღება-მიცემის ანალოგიურადაა აგებული. ამავე დროს, მათ შორის, კანონით დაცული ინტერესისა და დანაშაულის ჩამდენის მიხედვით, არსებითი განსხვავებაცაა. კომერციული მოსყიდვა ხელყოფს საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სამეწარმეო სუბიექტების საქმიანობის ნორმალურ პირობებს. აქ ნორმალური კომერციული ურთიერთობის პირობები ირღვევა იმ პირთა სასარგებლოდ, რომლებიც უკანონო გასამრჯელოს (ქონებრივ მომსახურებას) იღებენ ან გასცემენ. მოსყიდვის საშუალებით შეიძლება უკანონო შეღავათიანი კრედიტის მიღება, კომერციული საიდუმლოს გამხელა და ა.შ.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ 221-ე მუხლის ახალ რედაქციაში დანაშაულის ჩამდენთა წრე გაფართოვდა. ისჯება არა მხოლოდ ხელმძღვანელობითი, წარმომადგენლობითი ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილებით აღჭურვილი, არამედ ორგანიზაციაში მომუშავე ნებისმიერი პირიც. დანაშაულებრივი ქმედების ფარგლები ამ მუხლში ნაწილობრივ შეზღუდულია, რადგანაც იგი აუცილებლად სამსახურებრივი ვალდებულების დარღვევას (ნაცვლად სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებისა) გულისხმობს. სამსახურებრივი ვალდებულების დარღვევაში კანონმდებელი მოიაზრებს კანონით და კანონქვემდებარე აქტით განსაზღვრულ მოვალეობებს, ან კონკრეტული ხელშეკრულებით განსაზღვრულ სამსახურებრივ ვალდებულებას. მაგრამ აქვე ჩნდება კითხვა – იურიდიულმა პირმა რა სამსახურებრივი ვალდებულება უნდა დაარღვიოს (ვინაიდან აქ ამსრულებლად, გარდა ფიზიკური პირებისა, გვევლინებიან ასევე იურიდიული პირებიც), ანდა ორგანიზაციაში მომუშავე ფიზიკური პირის მიერ

ვალდებულების დარღვევისათვის იურიდიულმა პირმაც უნდა აგოს პასუხი? ამ საკითხს მოწესრიგება და დაზუსტება სჭირდება.

კერძო სექტორში კორუფციის კრიმინალიზაციის მიზანი იყო მასთან ბრძოლის ზოგად სტრატეგიაში არსებული ხარვეზების გამოსწორება. არსებობდა სხვადასხვა გარემოება, რომლებმაც განაპირობა კომერციული მოსყიდვის (მ.221) ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება. ერთ-ერთი მიზეზი, რამაც, ასევე, განსაზღვრა კერძო ორგანიზაციებში არსებული კორუფციის დანაშაულის რანგში აყვანა, იყო ის, რომ კანონმდებლობას სამართლიანი კონკურენციის პრინციპისადმი პატივისცემა უნდა დაემკვიდრებინა. ასევე, იგი განაპირობებელი იყო პრივატიზაციის პროცესით. ადრე სახელმწიფოს მიერ კონტროლირებადი დარგების გადაცემა კერძო მეწარმეთა ხელში მათ ფინანსურ ძალაუფლებას იმდენად გააძლიერებდა, რომ შესაძლებელი იყო მას მაღალი სოციალური საშიშროება წარმოეშვა.

კვალიფიკაციისათვის მეტად მნიშვნელოვანია და ბოლომდე არ არის დაზუსტებული ის შემთხვევა, როდესაც უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიმღები პირი შერეულ სააქციო საზოგადოებაში საქმიანობს, სადაც ქონება ეკუთვნის როგორც სახელმწიფოს, ისე კერძო პირს და სახელმწიფოს წილი არანაკლებ 50%-ია. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულებრივი ქმედების კვალიფიკაციის თაობაზე სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს. ზოგიერთი მეცნიერი მიიჩნევს, რომ მართალია, ეს შერეული სააქციო საზოგადოება კერძო სამართლის სუბიექტია, მაგრამ თუ მას სახელმწიფოსაგან დელეგირებული აქვს ის ფუნქციები, რომლებიც დაკავშირებულია საჯარო ხელისუფლების განხორციელებასთან, ამის გათვალისწინებით, ყველა შედეგით, დამნაშავე პირი სახელმწიფო მოხელედ უნდა ჩაითვალოს (მაგალითად, საქართველოს რეინიგზას სახელმწიფოსაგან მინიჭებული აქვს ტარიფების დადგენის უფლება, ამდენად, მისი სათანადო დონის მუშაკები სახელმწიფო მოხელეებთან გათანაბრებულ პირებად მიიჩნევიან).

მეცნიერთა მეორე ნაწილი კი მიიჩნევს, რომ ვინაიდან ამჯერად სახელმწიფო გვევლინება, როგორც კერძო სამართლის სუბიექტი, კორუფციაში მხილებული პირი არ უნდა ჩაითვალოს საჯარო მოხელედ და მისი ქმედების კვალიფიკაცია კომერციული მოსყიდვის მუხლით უნდა მოხდეს. ვინაიდან არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა მოხელისა და თანამდებობის პირის ცნების განმარტებასთან დაკავშირებით, რაც აისახება მონო-

გრაფიულ გამოცემათა ავტორების ნაშრომებში, ამ ყოველივეს მივყავართ იქამდე, რომ სამართალდამცავი ორგანოები ანალოგიურ სიტუაციაში იღებენ დიამეტრულად განსხვავებულ, ურთიერთსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილებებს.

უნდა ვაღიაროთ, რომ ზოგადად კანონმდებლობაში და კერძოდ კი სსკ-ში არსებული მოხელისა და მასთან გათანაბრებული პირის ცნების არასრულყოფილების გამო, მიზანშეწონილია სამოხელეო დანაშაულთა თავის ერთ-ერთი მუხლის შენიშვნაში სრულყოფილად ჩამოყალიბდეს ეს ორი ცნება, სადაც ერთნაირად იქნება ასახული საჯარო სამსახურისა და სამოხელეო დანაშაულთა კანონებში მიმოფანტული მოხელისა და მასთან გათანაბრებული პირის ლეგიტიმური განსაზღვრება.

და ბოლოს, კიდევ ერთხელ უნდა აღინიშნოს, რომ კორუფციული დანაშაული მრავალწახნაგოვანი სამართალდარღვევაა. იგი მოიცავს დანაშაულთა საკმაოდ დიდ ჯგუფს. ეს დანაშაული კარგა ხანია აღარ არის ერთი რომელიმე სახელმწიფოს პრობლემა. მას მთელი ცივილიზებული სამყაროს სახელმწიფოები ებრძვიან და იმედია, ერთიანი და თანხვედრი ძალებით მის დამარცხებას თუ არა, კორუფციული დანაშაულის შემცირებას მაინც შეძლებენ.